

tuigend ; soms zijn ook andere oplossingen mogelijk. Met enige goede wil kan men de analyse van Wethlij wel volgen maar het schema van basisvragen is zeker niet zonder problemen toepasbaar op alle teksten die men onder ogen krijgt.

Marie-Anne Baert, Nederlandse Taalkunde R.U.G., Blandijnberg 2, 9000 Gent.

Schrijfonderwijs

Leo Lentz, Jan Storm en Hans van Tuijl (red.) : Het schrijfonderwijs onder het mes, Stichting leerplanontwikkeling, Enschede 1986.

"Het schrijfonderwijs onder het mes" is een nieuwe publicatie van de Stichting Leerplanontwikkeling die tot stand gekomen is in het kader van een onderzoeksprogramma van de afdeling vakdidactiek van de sectie Nederlands aan de KUN in samenwerking met het project taalvaardigheid in de basisschool.

Het onderzoek is opgezet vanuit de constataties dat veel vakinhoudelijke vernieuwingen niet echt gerealiseerd worden in de praktijk en dat, heel in het bijzonder het stelonderwijs zowel voor leerlingen als leraren problemen oplevert. Men wou achterhalen welke factoren een rol spelen bij de realisatie van vernieuwingen en vooral welke rol het denken en handelen van de leerkracht spelen in een vernieuwingssituatie. Daartoe is een school-etnografisch onderzoek opgezet. Zo'n onderzoek bestaat erin dat men via observatie in de klas en interviews met de leerkracht een minitieuze beschrijving maakt. Die beschrijving wordt geanalyseerd om na te gaan hoe een leerkracht in interactie met zijn omgeving zijn onderwijswerkelijkheid 'maakt'.

Op die manier komt men te weten wat er werkelijk gebeurt in de praktijk van alle dag en wat een mogelijke verklaring daarvoor is. Een van de belangrijkste bevindingen van het onderzoek is dat er heel vaak een discrepantie bestaat tussen wat echt gebeurt en wat de leerkracht wil of denkt dat er gebeurt. Wil men effect verwachten van een vernieuwing dan moet men rekening houden met die klaspraktijk en moet men ervoor zorgen dat de leerkracht de vernieuwingsboodschap correct interpreteert. Uit het onderzoek is immers gebleken dat vernieuwingen soms weinig effectief zijn en moeizaam gerealiseerd worden omdat de leerkracht niet begeleid wordt om de nieuwe voorstellen in zijn onderwijs in te passen. Het gevolg is dat hij datgene eruit haalt dat hij het interessantst vindt.

Een school-etnografisch onderzoek is dus relevant omdat het de mogelijkheid biedt te refleteren over de spanning tussen wat men in het onderwijs wil, kan en doet. Het geeft de leerkracht ook de gelegenheid om zijn eigen handelen van op een afstand te bekijken en te beoordelen en het biedt inzichten die helpen om gericht aan vernieuwing te doen.

Toch gaat het telkens om case-studies die niet zo maar veralgemeend kunnen worden (p. 38 : "De rijkdom aan betekenis wordt bepaald met een verlies aan algemene geldigheid"). Het onderzoek heeft een beperkt observatie-veld en zoekt alleen verklaringen in de biografische gegevens en de motieven van de leraar. Hierdoor kan nauwelijks gegeneraliseerd worden. Uit de beschrijving van de klaspraktijk blijken vooral de tekortkomingen van de praktijk en van de leerkracht. Door de beschrijvende aard van het onderzoek worden die gebreken te sterk uitvergroot.

De observatie en de analyse van enkele stellingen in een basisschool brengen ook die spanning tussen de praktijk en wat men wil realiseren aan het licht. Het stelonderwijs is nog traditioneel en vernieuwingen zijn nauwelijks merkbaar omdat de leerkrachten vooral opvoedkundig gericht zijn. Zij houden vast aan de traditie en grijpen terug naar hun eigen schrijfervaringen omdat de vernieuwingen geen duidelijke doelen poneren, geen concrete uitwerking en geen samenhangende didactiek van het schrijven bieden. Ze slagen er niet in om in de school een natuurlijke communicatieve situatie te creëren, waardoor de communicatieve doelstellingen die zo belangrijk zijn voor het schrijfonderwijs, niet gerealiseerd worden.

De moeilijkheden om de vernieuwingen te verwezenlijken mogen evenwel niet allemaal in de schoenen van de leraren geschoven worden. Ze worden grotendeels veroorzaakt door de leerplannen zelf die te weinig op de echte praktijk gericht zijn. Bovendien wordt in de lerarenopleiding niet geleerd vanuit een bepaalde visie onderwijs op maat te ontwikkelen voor een bepaalde groep kinderen in een bepaalde situatie. Leerkrachten zijn hoofdzakelijk pedagogen en geen vakleerkrachten. Vernieuwingen worden ook gehinderd door dominante vakinhoudelijke tradities waaraan men zich niet gemakkelijk kan onttrekken. Ook al bestaat er geen schrijfdidactiek toch kan het schrijftheoretische inzicht dat schrijven een proces is van denken en doen als uitgangspunt dienen voor het onderwijs. De leerlingen moeten leren verschillende oplossingen te zoeken voor problemen (schrijven = probleemoplossingsproces) en leren reflecteren over stelprodukten. Daarnaast moeten ze veel oefenen en moeten ze een taaltechnische training krijgen om vloeiend te schrijven.

In de publikatie 'Het Schrijfonderwijs onder het mes' wordt in een 20-tal bladzijden uitgelegd wat een school-etnografisch onderzoek te weten kan komen wat er in de klaspraktijk gebeurt en in welke mate zo'n onderzoek belangrijk is voor leerplanontwikkeling.

De volgende 50 bladzijden geven een concrete en gedetailleerde beschrijving en een analyse van een fragment uit het stelonderwijs in een zelfde school. Zo'n beschrijving is wellicht voor de betrokkenen interessant maar voor andere praktijkmensen biedt zo'n gedetailleerde uitweiding hoogstens een paar herkenningspunten waar ze verder niet veel mee aankunnen. De onderzoeken besluiten wel met een paar interessante conclusies i.v.m. vernieuwingen in het schrijfonderwijs.

Het derde belangrijkste deel (65 blz.) bevat negen artikelen van deskundigen die vanuit verschillende vakgebieden met schrijfonderwijs te maken hebben. Vanuit hun eigen specialiteit reageren ze op het onderzoek en proberen ze, de ene al wat theoretischer dan de andere, een antwoord te bieden op de vragen : hoe men het schrijfonderwijs

kan vernieuwen, hoe een didactiek van het schrijven eruit moet zien enz.
Het vierde deel bevat een verslag van de discussies en wordt gevolgd door een uitgebreide literatuuropgave.

De publicatie is vooral interessant voor onderzoekers en opleiders die een beeld krijgen van de onderzoeksmethode en via die methode ook van een stukje klasrealiteit. De onderzoekers hebben aangetoond dat er een kloof bestaat tussen de praktijk en wat men nastreeft. Die kloof overbruggen moet het uitgangspunt zijn van het begeleidingswerk. Hoe dat moet gebeuren, is niet duidelijk. De onderzoekers geven geen concrete voorstellen.
Praktijkmensen zullen in de publicatie de problematiek wel herkennen maar, op een paar gelukkige uitzonderingen na, nodeloos op zoek gaan naar meer houvast en praktische uitwerking. De oplossingen moeten wel een logische volgende stap zijn.

Marie-Anne Baert, Nederlandse taalkunde RUG, Blandijnberg 2, 9000 GENT.

Zinvol schrijven

'Zinvol Schrijven. Suggesties voor publieks- en doelgericht schrijven.' - Werkgroep Nederlands LiCo (Limburgs Centrum Onderwijsbegeleiding), 1986.

Deze recensie kan kort zijn. Iedereen die op zoek is naar een zinvolle aanpak van schrijfonderwijs in de hoogste twee jaren zal zich de aanwinst van deze bundel nooit beklagen. De ideeën en achtergronden die de auteurs verzamelden, leveren ongetwijfeld materiaal en inspiratie op voor jaren.

De bundel bestaat uit vijf hoofdstukken.

1. Inleiding
2. Beginsituatie en einddoelstellingen
3. Vooroefeningen
4. Praktijk
5. Evaluatie

In de korte inleiding geven de auteurs hun visie op het schrijfonderwijs. 'Communicatief', 'normaal-functioneel', 'reflexief', 'procesgericht', 'waardeverduidelijkend'... zijn de basistermen waar het verhaal aan ophangt. Het resultaat is niet de zoveelste didactische kretologiemixer, wel een programma dat met twee voeten in de klaspraktijk staat.

De overige delen zijn daar de harde illustratie van. Zo bevat het deeltje 'vooroeefeningen' zeer gerichte schrijfoefeningen i.v.m. publieksgerichtheid, leesgemak, nauwkeurig formuleren, logisch ordenen,